

İKTİSAT
Dergisi

İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
İKTİSAT FAKÜLTESİ
MEZUNLARI CEMİYETİ YAYIN ORGANIDIR

Sahibi : Cemiyet Adına OKTAY EMED

Yazı İşleri Müdürü : NİHAT BATUR

İdare Yeri : Tünel Galip Dede Cad. No. 48/1

Basıldığı yer : YENİLİK BASİMEVİ

Fiatı : 2.5 Liradır.

Yıllık Abone : 30 TL. Altı Aylık : 15 TL.

SAYI: 4 CİLT : 1 EKİM 1964

Ekonomik Durum

Refah Yolu

Şemsettin GÜLER

Behçet Osmanağaoğlu'nun 17 Eylül 1964 tarihli Cumhuriyet Gazetesinde (Devlet Yatırımlarında Sınır) konulu enteresan bir yazısı çıktı. Sayın işadami bu yazısında, millî kalkınmanın sağlanmasının, plân ve programların tahakkukunun ve milletçe refaha kavuşmanın ilk şartının bu sınırın tayin ve tesbit edilmesine bağlı olduğunu işaret edilmektedir.

Yazılarında daima ve daha ziyade aşırı müdahaleciliği savunan bir yazar da, aynı gazetede kendi sütununda yukarıda bahse konu olan yazıyı, Devletçiliğe tamamen karşı bir fikir gibi mağna vererek, düşüncüyü küçümsemiş ve böylece sınırlı yazının solundan sınırı aşmıştır!

5 Temmuz 1961 de Yüksek Plânlama Kurulu ile Bakanlar Kurulu tarafından kabul edilen (Kalkınma Hedefleri ve Plân Stratejisi) ne göre, Türk Ekonomisinin Devlet ve özel sektörün yan yana bulunduğu

karma bir ekonomi olduğu tesbit edilmiştir. İhtilâlden sonraki yılların yani plânlı ekonomi devrinin memleketimiz bakımından başlıca özelliklerinden biri de bu fikir olmuştur.

17 Nisan 1962 de özel teşebbüs erbabı ile Hükümet ileri gelenleri arasında yapılan ve plânlı kalkınma devrinin ilki olan toplantıda karma sistemin hudut ve şumulünün kat'î tarif ve tesbiti istenmiştir.

Devletin faaliyet ve müdahale sahalarının genişlik derecesi ekonominin daima en önemli problemlerinden biri olmuştur. Devletlerin hayatı bakımından mesele politik karakter taşımıştır. Hangi sebepten ileri gelirse gelsin, aranan sınırın tayini ve tahditi, antikomonist memleketlerin içinde buldukları ekonomilere açıklık ve berraklık vermesi bakımından çok önemlidir. Fakat bugüne kadar bu husustaki fikirlerde bir birliğe varılamamış ve ekonomi tarihinde Fizyokrat (Liberal) ve Merkandilist (Müdahaleci) teoriler şeklinde ortaya çıkmış olan bu meselede çalışmalar eksik olmamıştır. Birinciler yani Fizyokratlar ekonomik alanda devlet rollerini tayin ve tahdit için üretim alanında esas olarak (Ferdî) ve (Ferdin Özel Faaliyetlerini) gözönünde tutmuşlar ve bu faaliyetlerin, ferdin ihtiyaçlarına daha iyi cevap vereceğini, ferdin ve toplumun gelişmesini devlet teşkilâtından daha mükemmel bir surette temin eylemeğe müsait olduğu fikrini savunmuşlardır. Zira serbest fert, sosyal gelişmeyi temin edecek tek vasıtanın (Fert) olduğunu iddia etmişlerdir. Çünkü, bu gelişmeyi sağlayacak iki büyük amil vardırki bunun birincisi müstahsilin şahsî menfaati, ikincisi de rekabet serbestisi yolu ile tesirli bir surette ceryan edecek ekonomik kanunlardan faydalanırlar.

Liberal fikre karşı olan müdahalecilerin teorileri ise çeşitlidir. En mühimleri bilindiği gibi Devlet Sosyalizmi; Komünizm, Faşizm, Solidarizm, Economie Dirigée sistemleridir. Bunların kendi aralarında birleştikleri nokta: Ferdin tabii hakları yoktur, bir takım vazifeleri vardır. Fert, toplumun bir üyesi olmak itibarile bir takım görevleri yerine getirmekle vazifelidir. Rasyonel bakımdan fert tek başına çok zayıftır, ancak toplanmakla kudretlerini tanzim ve ortak etmekle ortaya bir kuvvet çıkarmış olurlar ve kendileri de kuvvetlenirler. Bu itibarla topluluklar ve bunların en mükemmel şekli Devlet hakiki bir kuvvet ve kudrettir, fert ancak devlet teşkilâtı içinde yaşamak ve faaliyette bulunmak imkânına sahiptir, şeklinde özetliyebiliriz.

Her iki sistem hakkında bu kısa izahattan sonra gözümüzü memleketimize çevirecek olursak; tarihî zaruretlerin ve halin icaplarının Türkiyeyi bidayette müdahaleci ve devletçi bir sisteme götürmüş olduğunu görürüz. Çünkü Osmanlı İmparatorluğunun son zamanların-

da iktisadî istiklâlsizliğin, siyasî istiklâli kaybetmeğe kadar götürdü-
ğünü acı tecrübelerle görmüştük. Diğer taraftan halkın günden güne
artan kollektif ihtiyaçlarının karşılanması ve millî savunma bakımın-
dan da bir çok işlerin başarılmaması gerekiyordu. Bu noktadan hareket
eden zamanın idareci Devletçilik prensibini bir Anayasa kaidesi haline
koymağa kadar gitmiş ve 5.2.1937 tarihinde 3115 sayılı (Teşkilâtı Esa-
siye Kanununun bazı maddelerinin değiştirilmesine dair kanun) ile Tür-
kiye Devletinin (Devletçi) olduğuna dair açık bir hüküm koymuştur.
Bilahere bu temayül devletin yalnız umum işlerinde değil mahallî iş-
lerinde de hususile belediye kanunlarında elektrik, havagazı, su ve na-
kil vasıtaları sahalarına kadar sirayet etmiştir.

Meseleyi ferdin sermayesi, teknik bilgisi ve sağlayacağı faydalar
açısından ele alacak olursak karşılaştığımız manzara bambaşkadır.
Şöyleki: Kapitalizmin geliştiği zamanımızda aşırı devletçilik artık, res-
mî makamların selâhiyet ve iktidarlarını genişletmek arzusundan baş-
ka bir mağna taşımamaktadır. Amme teşkilâtı, ekonomik alandaki faa-
liyetlerini oranda, halk üzerinde kuvvetli bir hakimiyet kurmak im-
kânını elde edebilir. Halk geçim ihtiyaçlarını karşılamak hususunda
devlete bağlı kaldığı takdirde, resmî daireler yetkilerini kuvvetlendir-
mek fırsatını bulurlar. Kuvvet ve nüfuz arzusu da iktidar psikolojisi-
nin en hassas noktasıdır. Fakat Devletçilik tecrübelerinin uğradığı ba-
şarısızlıklara en mühim sebep, hükümet teşkilâtının ekonomik şart-
ları takdir hususunda karşılaştığı güçlüktür. Bunlar sayılamıyacak ka-
dar çoktur. İktisadî gidişin tekâmül seyrini kendi emir ve kumanda-
ları altına almağa çalışan devlet adamlarının ve memurlarının buka-
dar geniş bir çapta hesap yapabilmeleri mümkün değildir. Bütün ihti-
malleri hesaba katmaksızın elyordamile düzenlenecek bir ekonomi po-
litikası ise, tesadüflere kalmağa mahkûmdur. Devletçilik rejiminin
karşılaştıkları diğer bir güçlük de, devletin sermaye ihtiyacını sağla-
mak için başvurduğu vergi ve istikraz yolları özel sektörü zayıf düşü-
rücü sonuçlar verdiğinden bu da devletleri enfilâsyonlara başvurma
veya vergilere zam yapma gibi iktisadî hayatı yıpratıcı yollara sürük-
lemektedir. Devletçiliğin revaçta olduğu memleketlerde, girişilen te-
şebbüslerin malî mes'uliyetinden korunmak için alınan tedbirlerden
biri, hükümet icraatının gayri mes'ul bir organ kanalı ile bu siyasetin
gerçekleştirilmesine çalışılması, diğeri de parlamantoların görevlerini
lâyikile görebilmelerine meydan verecek bir çalışma usulü kurama-
malarıdır.

Hülâsa devletçilik rejimlerinde piyasa mekanizmasının daha ba-
şarılı tarzda nasıl çalışabileceğini tesbit ve izah eden bir fikre bugüne
kadar rastlanmamıştır. Siyasî ideolojilerin tesirinden ayrılarak mese-

lenin ilmi açıdan incelenmesine gidildiği vakit, devletçiliğin, zihniyet, finansman ve rantabilite bakımlarından bir fasit daire içine düştüğü görülmektedir.

Genel olarak belirttiğimiz mahzurlarından dolayı Devletçilik terk edilen bir sistem durumuna düşmüştür. Daha doğru bir ifade ile bu sistemin kapladığı saha haddi asgariye indirilmiştir. Fonksiyonunu çoktan ifa etmiş olması bakımından memleketimizde de bu yolda bazı zorlamalar başlamış bulunmaktadır. Konu bilhassa ihtilâlden sonra önem kazanmış ve bir ara 1964 yılı kalkınma masraflarını karşılamak üzere bazı devlet fabrikalarının satışa çıkarılacağı rivayet olunmuştur. Fiili sahada bugüne kadar her hangi bir harekete rastlanmasa da er veya geç bu yola gidilecektir. Zira bilindiği gibi Türk Ekonomisi bugün yeni bir çağın ev dereceli yapı değişikliğinin eşliğinde bulunmaktadır. Yeni ceryanlar ekonomik hayatımızı bir kaç yönden baskısı altına almağa başlamıştır. Bu arada (Müşterek Pazar), (Beş Yıllık Plân) ve (Sermaye Emek Münasebeti) gibi bir kaçını sayabiliriz. Buna göre meselâ Ortak Pazara eşit hak arayan bir üye olmak istiyorsak, bu pazarın malî reformuna paralel tetbirleri de almak zorundayız. Diğer taraftan inrasyonel çalışan ve küçük çaptaki işletmelerimizin, rasyonel birh ale gelebilmeleri için istihallerini arttırmaları ve bünyelerini geliştirmeleri gerekmektedir. Bu da sermaye ve tasarruf sahiplerinin yatırıma elverişli bir ortamda bulduklarına inanmalarına bağlıdır. Diğer taraftan Sermaye - Emek münasebetlerine dair mevzuatta yürürlükte olduğuna göre grevlere sebebiyet vermiyecek surette iş mukavele taleplerini günün şartlarına göre karşılayabilecek sağlam bir bünye sahip olmak gerekir.

Bu alanda başarı kazanan garp memleket ekonomilerini düşünerek memleketimiz devletçiliğinin sınırını şöyle özetliyebiliriz:

1 — Devletin Ekonomi Politikası, ferdi mülkiyete dayanan ferdin ekonomik bağımsızlığını koruyan, ekonomi sahasında özel teşebbüsü esas tutan ve millî ekonomiye rehberlik eden içtimai adaleti ehemmiyetle ele alan bir sistem olmalıdır.

2 — Demokrasi rejimile yeni bir politika yürütmeğe başlayan devlet, millî ekonomi tarihimizin kuruluş devresinde kurucu ve genişletici görevini yapmış ve ekonomik çatının temelini atabilmek için bir çok alanlarda işletmeciliğe girmiş ve bazı alanları fiilî veya kanunî tekelî altına almıştır.

Devlet, ekonomik yapının temellerini bu suretle attıktan ve kurulan müesseseleri yeteri derecede işlettikten sonra, işletmecilik faali -

yetlerini ancak birinci derecede amme hizmetleri sayılan işlere ve asıl vazifesi olan ve ekonomi politikasının işletmecilik dışında kalan tetkik, tanzim ve mürakebe sahalarına hasretmelidir. Devlet bu gibi hizmetler dışında kalan, ziraî ve sınaî mahiyetteki işlerden peyderpey elini çekmeli ve bilhassa hiç bir suretle serbest piyasadaki teşebbüsler karşısında hem rakip hem de mürakip durumunda bulunmamalıdır.

3 — Tabiatı iktizası tekel mahiyetinde olan veya henüz özel sektöre ele alınmıyacak bulunan ve rasyonel bir şekilde işletilmek şartile devlet elinde kalmasında mahzur görülmiyen işletmelerden başlıcaları şunlardır:

A — Demiryolları

B — Limanlar (İşletmesi muhtar idarelere bırakılmak üzere)

C — P. T. T.

D — Millî istihsal ve istihlâki beslemeye ve tanzime yarıyan enerji işletmeleri,

E — Özel teşebbüsler tarafından orman bölgeleri dışında kurulmuş ve yeniden kurulacak olanlar haricindeki ormanlar,

F — Müstahsilin mahsulünün değerini koruyacak müesseseler,

G — Tekel halinde olmamak şartile muntazam uçak işletmeciliği,

H — İşletilmesi bağımsız idarelere bırakılmak kaydile devlet kredi müesseseleri,

İ — Her nev'i örnek ve öğretim müesseseleri,

J — Özel kapitalin gidemeyeceği, durumları itibarile ekonomik kalkınmaya ihtiyacı olan bölgelerde girişilecek sınaî teşebbüsler,

4 — Devlet bundan böyle amme mahiyetini haiz olmıyan işletmelere devam etmemeli ve yeni tesisler ve tevsiler yapmamalı ve mevcut işletmeleri birer birer özel teşebbüse devretme esaslarını hazırlamalı,

5 — Devletin teşvik, mürakebe ve müdahalesile ilgili mevzuat ve bilhassa tatbikat şekilleri hususî işletmelerle devlet teşebbüslerini eşit hukukî ve ekonomik şartlar altında bulundurmali ve hususî sermayeye emniyet telkin edecek bir istikrar arzetmelidir. Millî ekonomimizin dünya ekonomi şartlarına ve bu arada ileride üyesi olacağımız müşterek pazar devletlerinin iktisadî bünyelerine tedricen uyabilme kudretini

gösterebilecek şekilde gelişebilmesi için ekonomik faaliyetlere engel olan veya bunları güçleştiren vergi ve resimlerin esaslı bir şekilde incelemeğe tabi tutmalı ve himaye politikasının kademeli bir şekilde hafifletilmesi konusu üzerinde durmalıdır.

Devlet tabiatı icabı tekel kurmadığı alanlara özel teşebbüsün de katılmasına hiç bir suretle engel olmamalı, eşitsizlik yaratmaktan çekinmeli ve serbest rekabete fırsat vermelidir. Bu arada özel teşebbüsün küçük mustahsil ve müstehliki ezer vaziyetteki inhisari gelişmesine karşı da uyanık ve tedbirli bulunmalıdır.

6 — Döviz ve sermaye kaynaklarımızın darlığı karşısında sür'atli bir ekonomik gelişmeyi sağlamak gayesile yabancı sermayenin anormal imtiyazlara malik olmamak kaydıle, Türk ekonomisine katılmasını ve bu maksatlarla gereken tedbir ve kararları tam bir vuzuhla almaktadır.

7 — Memleketimizin ekonomik bünye ve münasebtlerini incelemek üzere ilmi hüviyetleri veya iş hayatındaki başarılarile tanınmış tarafsız iktisatçılardan mürekkep bir enstitünün kurulmasını sağlamalı ve bilhassa bundan böyle iktisadi sahada devletin rol alması lüzumlu görülen hususlar hakkında yapılacak incelemeler de bu enstitünün görevleri arasında bulunmalıdır.

Ayın Ekonomik Olayları

TEMİNAT HADLERİNİN İNDİRİLMESİ

Mevcut döviz sıkıntısını gidermek maksadile yükseltilem teminat hadlerinin eski kotalarda olduğu gibi liberasyonda sanayicilere para darlığı yüzünden tekrar % 10 a indirilmesi için Sanayi Bakanlığının Hükümete teklifte bulunduğu öğrenilmiştir.

KÜÇÜK SANAYİNİN GELİŞMESİ

Sanayi Bakanlığında yapılan bir toplantıda, Türkiye küçük sanayinin problemleri, geliştirilmesi, kredi ve sanayi siteleri konuları üzerinde durulmuş, toplantıya bakanlık ilgililerinden başka AID Birleşmiş Milletler Uzmanı Dr. Alexandre da katılmış ve müşterek bir proje hazırlanmasında anlamaya varılmıştır.

AFRİKA ÜLKELERİLE TİCARET

İlgili bakanlıklar ve teşekküller temsilcileriyle Afrika ülkeleriyle iktisadî, ticarî, kültürel ve teknik işbirliğinin kurulması ve geliştirilmesi için bir toplantı yapılmış bu ülkelere yapılacak ihracat ile bunlardan yapılacak ithalâtın neler olabileceğinin araştırılmasına başlanmıştır.

EMİSYON HACMİ

Emisyon hacminin yeniden 1,5 milyar lira arttırılacağı ve bilahere bunun piyasadadan çekileceği şekinde çıkarılan rivayetleri, Maliye Bakanlığının bir bildiri ile yalanlamıştır. Bu tebliğde bu yolun fiyat istikrarı içinde kalkınma prensibine aykırı düşeceği mülâhazasıyla hiç düşünülmediği belirtilmiştir.

SANAYİCİLER İÇİN FON

Sanayici kredilerinin darlığı ve faiz hadlerinin yüksekliği yüzünden sanayicilere % 5.25 faiz üzerinden 600 Milyon liralık kredi sağlandığı açıklanmıştır. Bu krediden faydalanacak sanayi kolları ve sırası için bir listenin hazırlanmasına başlanmıştır.

ODA VE BORSALAR BÖLGE TOPLANTISI

27-28 Ağustos tarihlerinde Doğu Karadeniz Havalisi Oda ve Borsaları toplantısı Trabzonda yapılmış bölgenin ekonomik problemleri müzakere edilerek muhtelif komiteler tarafından hazırlanan raporlar üzerindeki dilek ve görüşler tespit edilmiştir.

DÜNYA BANKASI VE PARA FONU TOPLANTISI

Para fonu ile Dünya Bankasının 7-11 Eylül tarihleri arasında Tokyoda yapılmış olan toplantısına Maliye Bakanının başkanlığında bir hey'etimiz iştirak etmiş ve bu toplantıda Dünyanın ekonomik durumu ile banka ve fon üyelerinin kalkınma gayretleri, az gelişmiş memleketlere yapılacak yardımlar, dünya ticaretinin geliştirilmesi, para istikrarı gibi konular üzerinde durulmuştur.

İSVİÇRENİN YARDIMI

Türkiye ile İsviçre arasında memleketimizde yapılacak ve Ekonomik Kalkınmamızda kullanılmak üzere 6,5 milyon Franklık bir anlaşma imzalanmıştır.

EREĞLİ KOK FABRİKASI AÇILDI

Ereğli Demir ve Çelik Fabrikaları T. A. Şirketinin Kok Fabrikası 10 Eylülde hizmete girmiştir. Fabrika yılda 640 bin ton kömür işleyecek ve 440 bin ton metalürjik kok istihsal edecektir.

TÜRK, İRAN VE PAKİSTAN MÜŞTEREK ÇALIŞMALARI

Türk, İran ve Pakistan arasında kurulmuş olan Plânlama komiteleri 10 Eylülde sona ermiş ve aralarında Havacılık ve Denizcilik şirketi kurulmasının esaslarını hazırlamak için anlaşmaya varmışlardır. Ayrıca ticarî, iktisadî ve kültürel konularda da çalışmaya ryapılmaktadır.

Yatırım indirimi

Fasih İNAL

Kalkınma plânında yüzde 7 lik hızın sağlanabilmesi, bütün sektörlerde yatırımların imkân nispetinde kolaylıkla realize edilebilmesine bağlıdır.

Bu arada özel sektördeki yatırımların tahakkuku, kanun ve kararnamelerle sağlanmış imkânlardan yararlanma nispetiyle oranlıdır. Bu imkânlardan bir tanesi de yatırım indirimidir.

Yatırım indirimi, geçen yıl 28 şubatta yayınlanan ve gelir vergisi kanununun bazı maddelerini tadil eden 202 sayılı kanunda gösterilmiştir.

Yatırım indirimini, kazancını tekrar yatırıma sarfetmek isteyenlerin bu kazançlarından bir kısmını vergiden muaf tutmak imkânı diye tarif edebiliriz. Yatırım indiriminin bir buçuk senelik tatbikatından fazla müspet sonuç alınmadığı anlaşılmaktadır. Ticari veya ziraî kazançlarını bilânço esasına göre tespit edenlerin yararlanabileceği yatırım indiriminin tatbikatta yerini bulamaması sebeplerini, bazıları iş âleminin kararnameyi tamamiyle anlamamalarında, bazıları da indirim gereklî önemin verilmediğinde aramaktadırlar. Aslında her iki sebep de yerinde değildir ve mesele 202 sayılı kanundaki yatırım indirimi hükümlerinin ihtiyacı tam manasıyla karşılamamasından doğmaktadır.

Bundan iki yıl önce, İstanbulda çeşitli sektör temsilcilerinin iştirakiyle bir vergi reform komisyonu kurulmuştu. Bu komisyonda, çeşitli vergi meseleleriyle birlikte yatırım indirimi konusu da ele alınarak incelendi ve bu konuda bir rapor hazırlandı. Raporda yatırım indiriminin esas nispeti yüzde 60 olarak tespit edilmişti. Buna karşılık

202 sayılı kanunun ek 3. maddesinin son paragrafında yatırım indirimi yüzde 30 olarak gösterilmektedir. Bu indirimin gelir vergisindeki müterakkilik bakımından ferdi firmalardaki nispetini tespit etmeye imkân yoktur. Ama şirketlerde kurumlar vergisi muayyen olduğu için bundan yapılacak vergi indirim yüzdesi de muayyendir.

Öte yandan vergi reform komisyonu rejyonel kalkınmanın bahis konusu olduğu bölgelerde yatırım indirimi nispetinin yüzde 75 olmasını teklif etmiştir. Buna karşılık kanunda, ziraî yatırımlar ile Bölge kalkınmasında yüzde 40, geri kalmış bölgelerdeyse yüzde 50 yatırım indirimi kabul etmektedir. Vergi reform komisyonunun raporunda, yatırım indiriminin kurumlar ve ferdi teşebbüsler bakımından ayrı bir mahiyet taşıması lüzumuna işaret edilmektedir. Yukarıda da belirttiğimiz veçhile, yatırım indirimi kurumlar ve ferdi teşebbüsler bakımından aynı miktarda değildir.

Çünkü kurumlar vergisi muayyen nispettedir. Gelir vergisi ise, gelirin miktarına göre değişen müterakki bir sistem üzerinden alınmaktadır.

Bu sebeple yatırım indirimi dolayısıyla, gelir vergisinde kazançlardan bir kısmının vergileme dışı bırakılması, gelir vergisi mükelleflerine kurumlar vergisine nispetle daha büyük avantajlar sağlamaktadır.

Oysaki böyle bir farklılaşmanın ferdi teşebbüsler değil kurumlar lehine yapılması, sermaye şirketlerinin kuruluş ve gelişmesini sağlamak bakımından çok faydalı bir mahiyet arzederdi.

Bu yüzden vergi reform komisyonu yatırımlarda vergi indirimini kurumlar ve ferdi teşebbüsler bakımından ayrı ayrı mütalâa etmektedir. Böylece kurumlar için normal yüzde 60, rejyonel kalkınmanın bahis konusu olduğu yerlerdeyse, yüzde 75 vergi iadesi uygun görülmekte, ferdi teşebbüslerdeyse bu nispetler aşağı yukarı yarı yarıya yüzde 30 ve 45 olarak teklif edilmekteydi. Bu suretle hem vergi bakımından müsavât olarak aynı zamanda da esasen yatırımları daha fazla yapabilecek olan sermaye şirketlerinin ferdi firmalara nazaran mağdur duruma düşmeleri önlenebilecekti.

Halbuki yatırım indirimlerini gösteren 202 sayılı kanunda bu yatırım nazari dikkate alınmamış, ve böylece kurumlarda yüzde 60 ve 75 ferdi teşebbüslerdeyse yüzde 30 ve 45 olarak tebliğ edilen indirim miktarları birleştirilmiş, yukarıda da belirtildiği gibi, normal yüzde 30, ziraî yatırımlarla bölge kalkınmasını ilgilendiren yatırımlarda yüzde 40 geri kalmış bölgelerdeyse yüzde 50 olarak tespit edilmiştir.

bu nispetlerin hemen uygulanacağı kanaatine varılmamalıdır. geçici 7. maddede, kanunun yürürlüğe girdiği tarihi takip eden yılın başından itibaren beşinci yıl sonuna kadar yapılacak yatırım indirimlerinin her yıl için yüzde 20 yi geçemeyeceği belirtilmektedir. Böylece vergi reform komisyonunca yüzde 75 nispetine kadar çıkarılan vergi indirimleri 1969 yılına kadar yüzde 20 ye düşüvermektedir.

Öte yandan reform komisyonu, yatırım indirimi ile ilgili müracatları incelemek üzere bir de yatırım ofisi kurulmasını ileri sürmekteydi. Komisyon memleketteki ekonomik kalkınmanın gelişmesi güzel yatırımlarla değil, selektif bir plân dairesinde yapılacak yatırımlarla istenilen ölçü ve süratte gelişeceği kanaatini taşıdığı için, indirimden faydalanacak özel sektöre ait yatırımların plâna uygun olmasını şart görmekte ancak bunun kontrolünü yapacak bir dairenin kurulmasını da ileri sürmekteydi. Yatırım indiriminden faydalanmak isteyenler yatırıma ait plân proje ve finansman hesaplarını bu ofise devredecekler ofise yapılacak inceleme ve tahliller sonunda yatırımın derpiş olunan şartlara uygunluğu halinde ilgili müessese yatırımdan faydalanabilecekti.

Yatırım ofisi ve yatırımı yapacak teşebbüs arasında varılacak anlaşmaya göre yatırım plân ve projeleri ile yatırım müddetinde değişiklik yapılabilecekti.

Ofis aynı zamanda yatırım indiriminden faydalanan teşebbüslerden yatırımla ilgili her türlü bilgiyi istemeğe ve yatırımların gerçekseyir safhalarını takip ve kontrole yetkili olacaktı.

Böylece komisyonun indirim taleplerini özel bir sistemle incelemeyi uygun gördüğü anlaşılmaktadır. Oysaki 202 sayılı kanun, yatırım plânlarının plânlamanın mütalâası alındıktan sonra Maliye Bakanlığınca inceleneceği hükmünü getirmektedir. Plânlamanın daha ziyade genel kalkınma problemleriyle ilgili olduğu düşünülürse yatırım ofisinin faydası kendiliğinden meydana çıkmaktadır. Ancak komisyonun raporu Maliye Bakanlığınca beğenilmemiş, bu konuda nihai kararın Bakanlıkça verilmesi uygun görülmüştür.

Böylece indirim nispetlerinde de ofis kurulması hususunda da komisyonun ileri sürdüğü tekliflerin taraftar bulmadığı anlaşılmaktadır.

İşte bütün bu sebepler yüzünden yatırım indirimi sistemi işlemezdir. Yoksa piyasanın indirimi anlamadığı veya değerlendiremediğini zannetmek yanlış bir sonuca varmak olurdu.

Fakat işin en ilgi uyandıracak cephesi, Maliye Bakanlığınca tasvip

edilmeyen raporu hazırlayan vergi reform komisyonunun kuruluş şeklidir.

Bakanlık tabiatıyla çeşitli sektör temsilcilerinin iştirak ettiği bir komisyonun tekliflerini kendi temsilcisi de komisyonda bulunsa bile incelemeyen kabul edecek değildir. Zira bu komisyonda bilhassa serbest sektörü temsil edenler, kendi menfaatlerini korumak için, memleket iktisadiyatı aleyhindeki bir çok fikirleri rey hakimiyetiyle diğerlerine kabul ettirmiş olabilirler. Ancak vergi reform komisyonunda böyle bir durum bahis konusu değildir. Zira komisyon Başkanı Maliye Bakanlığı müşaviri hesap uzmanı Ali Alaybektir. Diğer üyelere gelince, yedi hesap uzmanı, Bir Maliye Müfettişi, bir Gelirler Genel Müdürlüğü Müşaviri bir de İstanbul Defterdarlığının en ileri gelenlerinden bir temsilci olmak üzere komisyonda on bir Maliyeci vardı. Geriye kalan beş üye, hiç bir zaman on bir maliyeciye rey hakimiyeti ile baskı yapmıyacaklardı. Hele bu beş üyenin durumları ve formasyonları göz önüne alınırsa durum tamamen Maliyenin lehine olmak üzere vuzuha kavuşmaktadır.

Zira geri kalan temsilcilerden birisi Maliye profesörü — ikisi Ticaret ve Sanayi odaları Genel Sekreterleri — Biri Maliye diğeri gümrük müfettişleriydi — biri Temsilciler Meclisi üyesi, biri de Bağcılar Konfederasyonu temsilcisiydi.

Bu durumda maliyecilerin dışındaki beş üyenin üçünün de Maliye formasyonunda olduğu görülmektedir. Diğer iki üye esasen toplantılara bile fazla katılmamışlar, varlıkları ile yoklukları eşit bir durum arz etmişlerdir.

Bu vaziyette, yani kat'i ekseriyet ve hakimiyet ellerinde olduğu halde Maliye Bakanlığının kendi temsilcilerinin hazırladıkları raporu bizzat bakanlık reddetmiş ve yüzde 75 e kadar yükseltilmesi uygun görülen yatırım indirimi yüzde 20 de bırakılmıştır.

İşte bütün bu sebepler yüzünden de yatırım indiriminin yatırımlar üzerinde fazla müessir bir rolü olamamaktadır.

Turistler Niçin Memleketimize Gelmezler

Dr. Mahmut UÇAR

Bilindiği gibi işsizliğin fazla olduğu memleketlerden işçiye ihtiyacı olan memleketlere birkaç senedir bir işçi akını başlamış gitmektedir. Bundan şu neticeye varabiliriz: İşçi celbeden bir memlekette çalışabilecek her ferdin bir işi mevcuttur. Bu kimseler kanunen senelik izne hak kazanmışlardır ki böylece bunlar diğer memleketler için birer turist olabilirler; diğer bir deyişle döviz kaynağı durumundadırlar.

Döviz kaynağı olarak vasıflandırdığımız bu şahıslar tatillerini kendi memleketlerinde geçirecek olurlarsa «yerli turist» adını alırlar. Bu vaziyette harcıyacıkları para memleketlerinde kalacaktır. Fakat bunlar memleketlerinde kalmayıp da yabancı memleketlere seyahat ederek tatillerini orada geçirecek olurlarsa birer «yabancı turist» olacaklardır. İşte bu turistler yabancı memleketler için paylaşılacak asıl döviz kaynaklarıdır.

Bundan böyle yabancı memleketlere düşen en büyük vazife bu yabancı turistlerin en yüksek sayıda kendi memleketlerine celbetmektir.

Turistlerin senelik izinleri belli bir zamana isabet etmektedir. Bu sureler her müessesede emir ve talimatlara göre tesbit edilir. Turistik geziler daha ziyade yaz aylarına isabet ettiği gibi kış aylarında ve hatta ilkbahar ve sonbaharda da yapılmaktadır. Her turist senelik iznini urnumiyetle dahi!de veya hariçte nerede kullanacağını 6 ay evvelinden başlamak üzere plânlar ve hazırlıklarına başlar. Bunda iznini kullanabileceği mevsim, mali durumu ve kendi arzusu büyük rol oynar. Turist bu iş için ilk müracaatını seyahat acentalarına yapar. İzninin zamanına, kesesine ve zevkine uygun bir yeri seçer ve gerekli muameleyi yaptırır.

Şu halde turist celbetmek isteyen memleketler için yapılacak en mühim işlerden biri yabancı memleketlerdeki «Turizm Seyahat Acentaları» ile işbirliği teminidir. Bu meyanda diğer mühim bir iş yabancı memleketlerle rekabet ve propaganda hususunda büyük yarışmaya iştirak etmektir.

Mademki bir döviz kaynağı olan turisti memlekete celp işi memleketimizin senelerdenberi devamedegelen tediye bilânçomuzdaki açığımızı kapatabilecek en büyük gelir kaynaklarımızdan biridir, o halde Devletin bu işde bilfiil meşgul olması ve hususi müteşebbislere en büyük çapta icap eden her hususta yardımcı olması kaçınılmaz bir şarttır. Bu iş turist gelen memleketlerde bilfiil vazifede bulunacak olan ihtisas sahibi ve o memleketin dilini mükemmelen bilen temsilcilerin müsbet, faideli ve devamlı çalışmalarıyla mümkün olabilecektir.

Acaba yabancı memleketlerde turizm konusunda memleketimizi tanıtmak ve turist celbini düzenlemek üzere Elçiliklerimizde, Konsolosluklarımızda bu meselelerle iştigal eden memurlarımız mevcut mu? Varsa çalışmalarının semereleri alınmış mıdır? Bu vazifeler zikredilen temsilciliklerimizde bazı memurlara tevdi edilebilir, fakat alınacak muvaffakiyet derecesi şüphelidir. Asıl yapılması düşünülen mevzu, nasıl Çalışma Bakanlığı lüzumlu görülen yabancı memleketlerde Çalışma Ateşeliklerinin ihdasını karara bağladıysa, aynı şekilde Turizm ve Tanıtma Bakanlığının da böyle önemi haiz memleketlerde birer Turizm ve Tanıtma Ateşeliklerinin ihdası olacaktır.

Böylece memleketimizin kalkınmasında lüzumlu döviz teminini büyük mikyasta sağlayacak olan turist celbinin artmasını gerçekleştirmiş olabiliriz.

«Turist» ve «Turistik» kelimeleri memleketimizde maalesef yanlış anlaşılmaktadır. Turistik otel, turistik lokanta, turistik gazino v.s. yerler fiatları diğer otel, lokanta, gazino v.s. yerler fiatlarından daha yüksektir. Halbuki turistik yerler fiatları daha ucuz olmalıdır. Bu yabancı memleketlerde böyledir. Şayet zengin bir turist lüks bir seyahat arzu ederse onu her yerde bulabilir. Fakat orta halli turistler ki çoğunluğu bunlar teşkil ederler, muhakkak turist olarak gidecekleri yerlere gidiş-geliş masraflarını, orada ikâmet, yemek, eğlence ve gezi masraflarını yukarda bahsettiğimiz memleketlerindeki seyahat acentaların - dan alacakları tekliflerle bilirler ve imzalanan mukaveleye göre bunları tesbit ederler. Bu meyanda kaza, zarar-ziyan, hava durumu v.s. çeşitli sigorta işleri de seyahatın emniyeti bakımından büyük rol oynar. Bundan başka turistler yanlarına yalnız cep harçlığı ile fazla eğlence ve alacağı hediye v.s. için bir mikdar yedek döviz alırlar.

Bütün bu hususlarda meydana çıkabilecek meselelerin kolaylıkla halledilmesi memlekete diğer seneler için daha büyük çapta turist akınına sebebiyet verecektir. Bundan böyle bu hususdaki önemli noktaları aşağıdaki şekilde özetleyebiliriz:

- 1 — Her keseye uygun ucuz, rahat ve emniyetli seyahat,
- 2 — Ucuz, rahat, temiz ve ihtiyaçları karşılayacak kullanışlı otel, motel, pansiyon, ve kamp yerleri,
- 3 — Ucuz, temiz ve arzu edilir yemek çeşitleri ile temiz servis,
- 4 — Gazinolarda ve eğlence yerlerinde arzu edilir müzik ve gösteriler,
- 5 — İkâmet bölgeleri yakınındaki günlük turistik geziler,
- 6 — Turistler tarafından şahsî veya hediye olarak alınabilecek turistik eşya v.s. nin belirli satış yerlerinde ucuz fiyatlarla satışının temini,
- 7 — Türkiye karayollarının en son durumunu gösterir karayolları haritasının bol miktarda hazırlanarak dahilde ve hariçte turistlere takdimi,
- 8 — Türkiye Demiryolları ve Denizyolları şebekelerini gösterir çizelgelerinin hazırlanarak turistlere sunulması ve bu vasıtalarla ucuz turistik tarifelerin temini,
- 9 — Keza karayollarındaki otobüs şebekelerin tesbit edilerek turistlere sunulması ile bu vasıtalarda turistlerin ucuz turistik tarife ile seyahatlarının temini,
- 10 — Her şehrin bir plânının yapılarak şehrin merkezi bir yerinde teşhir edilmesi; bu plânda mahalle, cadde ve sokak isimlerinin bulunması ve şehrin turistik mahiyeti haiz müze, tarihi, eserler, gezilecek ve istirahat edilecek park, koruluk v.s. yerlerin gösterilmesi, ile bu hususları havi haritaların piyasaya arzının temini,
- 11 — Turistik büyük şehirlerde ikâmet hususunda turistlere her türlü yardımı sağlayabilecek bir turist bürosunun şehrin istasyon, garajlar v.s. gibi yerlerinde veya merkezi bir yerde faaliyete geçirilmesi,
- 12 — Karayolları haritasındaki ve bilfiil karayollarındaki yol No. ları ve işaretlerinin anlaşılır bir şekilde bağdaşması,

- 13 — Karayollarındaki beynelmilel işaretlerin daha sık ve daha anlaşılı bir şekilde tesbiti,
- 14 — Memleketin her çeşit av bölgelerinin ve av zamanlarının tesbiti.
- 15 — Kara, deniz ve hava giriş kapılarındaki turistlere uygulanan muamelâtın basitleştirilmesi ve gerekli kolaylıkların gösterilmesi.

Yukarda onbeş madde olarak özetlenen bu önemli konuların ihtisas sahibi kimseler tarafından dikkatle ele alınarak plânlı bir şekilde halledilmesi gerekmektedir. Bunlar prospekt, broşür ve kitap şeklinde resimli ve o memleketin diliyle hazırlanarak her turiste hariçte ve dahilde sunulmalıdır. Hariçte gereken konferanslar verilmeli, turistik yerlerin resimleri teşhir edilmeli filmler gösterilmeli, velhasıl diğer yabancı memleketlerle turist celbi konusundaki yarışmağa tam teşkilâtli olarak iştirak edilmelidir. Bu arada yabancıların propaganda usul ve sistemlerini de yakından izlemek ve göz önünde tutmak ve ona göre hareket etmek lâzımdır.

Memleketimizde turistlerle münasebette bulunacak vazifelilere ve halka turistlerin memleketimiz için önemlerinin yüksekliğini ve bu işin önemli bir memleket davası olduğunu her türlü cephesiyle anlatmak ve bu hususlarda turistlerin memleketimizi ziyaretleri ile ilgili filmler göstermek, konferanslar tertip etmek ön plânda yapılması lâzım gelen plânlı çalışmalardandır.

Ne zaman ki bütün bu hususlar plânlı ve devamlı bir şekilde halledilir, o zaman ilelebet bir gelir kaynağımız olması lâzım gelen turist celbi meselemiz sağlam temellere büyük başarılarla ulaşır.

Müesseselerimizi Tanıyalım

Sağladığı Hizmetler Bakımından İthal Malları Fiat Tescil ve Tetkik Dairesi

Nihat BATUR

Dergimiz memleketin belli başlı müesseselerini o müesseselerde çalışan mezunlarımızın yetkili kaleminden sizlere tanıttacaktır.

2 Ekim 1956 tarihinde İthal Malları Fiat Kontrol Dairesi olarak resmen faaliyete başlayan teşkilâtın gayesi; Türkiyeden yabancı memleketlere muhtelif konbinezonlarla, ithalâtta döviz kaçırılmasını önlemek olduğu kadar aynı memleketin dünya piyasasına verdiği fiat üzerinden memleketimize de ihracat yapmasını temin etmektir. Bu tarihten 19.2.1959 tarihine kadar ithalât muamelelerinin yürütülmesinde tam ve ciddi bir kontrol mekanizması olarak faaliyete bulunmuş, memlekete beklenen döviz tasarrufunu sağlamıştır. Ancak, ekonomik icaplara göre ithalâta tanınan seyyaliyete paralel olarak bünye değişikliğine uğramış ve 19 Şubat 1959 tarihinden itibaren Dış-Ticaret Literatürümüze İthal Malları Fiat Tescil ve Tetkik Dairesi adıyla tescil olmuştur.

Türk Parası Kıymetini Koruma Kanununa istinaden faaliyetini devam ettiren teşkilât zaman zaman Maliye Bakanlığı tarafından neşredilen tebligatlar ve dış ticaret işlerine dair sirkülerler ile ithalât yönetmeliklerinde bahis konusu edilen esaslara uygun bir faaliyet icra etmektedir.

Gerek fiat kontrol teşkilâtı olarak hizmette bulunduğu devrede gerekse Fiat Tescil ve Tetkik Dairesi olarak faaliyetine devam ettiği halihazır durumda, esas vazifesi yabancı memleketlerden Türkiyeye ithal olunan bilimum malların fiatlarının dünya piyasa fiatlarına uygunluğunun aramaktır. Bu esas faaliyetinin yanında kendisinden beklenen tali hizmetlere ilâve olarak bünyesi icabı da bir çok hizmetlerle Türk Ekonomisine faydalı olmaktadır.

Aşağıdaki paragraflarda İthal Malları Fiat Tescil ve Tetkik Dairesini umumî efkâra daha iyi tanıtmak maksadıyla bütün bu hizmetlerden kısaca bahsedilmiştir.

Kuruluş ve görevine kısaca temas ettiğimiz Daire, Türk Parasının Kıymetini Koruma Hakkında 17 sayılı karara ilişkin Seri III, ithalâta ait 1 sayılı tebliğ ile son şeklini almıştır (*). Tebliğ'e göre ithal edilecek her çeşit emtea ve eşyanın memleketler ve fiatlar itibariyle seyri ve hacmi hakkında istatistiki bilgileri tescil ve tetkik etmektedir.

Dış ticaret mevzuunda hususi bir yeri olan geçici ihraç mevzuunda Ticaret Bakanlığı gereken titizliği göstermiş, işin mahiyetini gözönünde tutarak ele almıştır. İhraç edilecek ham madde yerine, ithal edilecek mamul maddelerin döviz kaybına meydan verilmeyecek şekilde değerlendirilmesi gayesiyle, ithal olunacak maddenin fiatının tayınını, bu hususta yegâne selâhiyet sahibi olan İthal Malları Fiat Tescil ve Tetkik Dairesine bırakmıştır. Durum, 21 Ekim 1961 tarih ve 10938 sayılı Resmî Gazete ile Ticaret Bakanlığı tarafından hazırlanıp yayınlanan «Geçici ihracata ait Yönetmelik» in 7 nci maddesiyle alâkalı Daireye bildirilmiştir.

Kota tatbikatının neticesi olarak; muayyen devreler itibariyle ilân edilen Dış Ticaret Rejimi İthalât Yönetmeliklerinde belirtildiği üzere Anlaşmalı memleketlerden yapılacak ithalâtta, fiatların Dünya piyasalarına nazaran pahalı bulunduğu hallerde, ithalâtçı bu memleketlerden yapacağı ithalâttan vazgeçip T.C. Merkez Bankasından teminatını geri alabilmesi için İthal Malları Fiat Tescil ve Tetkik Dairesince malın pahalı olduğunun verilecek pahallık belgesiyle tevsik edileceği cari kotalarla bildirilmektedir. Bu gibi müracaatlarda Daire, tetkik ederek aranan şartlara göre pahallık belgesi vermektedir.

Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı tarafından ithal olunan ambalajlı, ruhsata tabi tıbbî müstahzarların fiatlarının tesbiti işi; Bakanlığın, Eczacılık ve Tıbbî Müstahzar Genel Müdürlüğünün 6 Haziran 1962 gün ve 4744 sayılı yazısına istinaden istişari olarak gene bu Daire tarafından yapılmaktadır.

Yabancı sermayeyi teşvik kanunundan istifade ederek memleketimizde mukim yabancı şirketlerin kâr hisselerini arttırmak maksadıyla yeni yeni sermaye tezyidine gittikleri görülmektedir. Bu ilâveler gereğince kâr hisseleri tayin edileceğinden, ithal yolu ile yapılan sermaye tezyidinin beynelmilel piyasa fiatlarına göre kontrol edilmesinin bir çok pürüz ve aksaklıkları ortadan kaldıracığı düşünülmüştür. Bu mülâhaza ile sermaye tezyidi mahiyetinde bedelsiz olarak ithal olunan

(*) 20.11.1962 tarih ve 11261 sayılı Resmî Gazete.

mallar, Dairenin ilk yıllarında olduğu gibi Fiat Kontrol muamelesine tabi tutulmaktadır.

Yabancı sermayeyi teşvik kanunu yoluyla yapılan bedelsiz ithalâta paralel olarak, yurd dışında muhtelif sebeplerle teraküm etmiş sermayenin bedelsiz veya yolcu beraberinde ithali halinde veyahut muhtelif sebeplerle Gümrüklerce el konulan ihtilâf mevzuu malların fiatlarının tesbiti bir eksper tarafından yapılacak yerde İthal Malları Fiat Tescil ve Tetkik Dairesine müracaat edilerek karara bağlanmaktadır. Bu şekilde Gümrük idarelerine olduğu kadar Kambyo mercilerine gerekli yardımcı bilgi verilmektedir.

Montaj Sanayii Talimatı mucibince yerli tüm imâl ve montaj yoluyla imal edilecek mamulün ithal fiyatının tasdiki, 14 Nisan 1964 tarih ve 11682 sayılı Resmî Gazetede neşredilen Montaj Sanayii Talimatının bölüm III madde 3 ün b bendinde belirtildiği üzere; yerli tüm imal veya montaj yoluyla imâl edilecek mamulün Gümrük Tarife numarasını, adını, evsafını ve tüm haldeki ithal fiyatını (imalâtçı fabrika teslimi U. S. \$ olarak) gösteren proforma fatura ve tercümesinin uygunluğu İthal Malları Fiat Tescil ve Tetkik Dairesi tarafından tetkik edilerek yapılmaktadır. Gene 12.5.1964 tarih ve 11701 Sayılı Resmî Gazete ile yayınlanan İhraç edilen mamuller için lüzumlu ham ve yardımcı maddelere döviz tahsisi esaslarına dair Yönetmeliğin 3 ncü maddesinde belirtildiği gibi, İthal Malları Fiat Tescil ve Tetkik Dairesine yeni bir görev verilmiştir. Bu tarihten itibaren, bahis konusu yönetmelikten istifade edebilecek ihracaatçılar; mamulün ihraç edildiğini gösterir gümrükçe tasdikli çıkış beyannamesi ve vergi iadesinin yapıldığını gösterir T. C. Merkez Bankasınca verilmiş makbuza, mamulün imalinde kullanılacak lüzumlu ithal maddelerine ait ilâve edecekleri proforma faturayı İthal Malları Fiat Tescil ve Tetkik Dairesine tasdik ettirmektedirler.

Daire, kurulduğu tarihten bugüne kadar Kazai ve İdari mercilerin çalışmalarına da yardımcı olmuştur. Zaman zaman muhtelif vilâyet mahkemelerinde görülmekte olan davalarda, Dairenin çalışma mevzuuna giren, ihtilâfları aydınlatıcı malûmat ve döküman zamanında verilerek bu sahada da faydalı olmaktadır. Aynı şekilde, Maliye Bakanlığı Maliye Müfettişi, Hesap Uzmanı, Hazine Kambyo Kontrolörleri; Gümrük ve İnhisarlar Bakanlığı Müfettişleri ve Ticaret Bakanlığı Müfettişlerinin bazı firmalara ait tetkikat ve tatbikatlarında da gerek ferdin gerekse ammenin menfaatini bitaraf olarak koruyacak, teşkilâtın mevzuuna giren hususlarda, İdari mercileri aydınlatıcı bilgiler vermektedir.

Yeddi vahidlik mevzuu ithal malları fiatlarının tesbiti de İthal Malları Fiat Tescil ve Tetkik dairesince yapılmaktadır. 2490 sayılı Arttırma ve Eksiltme Kanununa göre pazarlıkla yapılan alımlarda, alımı yapacak Dairelerin emtea fiatları üzerinde bir fikir sahibi olmaları maksadıyla Ticaret Odalarından sormakta oldukları yeddi vahidlik mevzuuna giren (muayyen bir malin belirli bir tarihte yalnız bir firma elinde bulunması hali) ithal malları fiatları yakın zamana kadar hususi eksperlere yaptırılmaktaydı. Fakat, işin önemi göz önünde tutularak Türkiye'nin bütün ithal mevzuuna hakim ciddi bir müessese-ye yaptırılmasının çok yerinde olacağını gören Ticaret Odaları bu mevzuda da İthal Malları Fiat Tescil ve Tetkik Dairesinden faydalanmayı yerinde buldular.

Plânlı ekonomik bir devreye girmiş bulunan memleketimizde de gerek resmî gerekse özel sektör bir taraftan yatırım mevzuunu etüd ederken diğer taraftan rantabilite, rasyonellik gibi mevzulara ilâve olarak piyasa araştırması yapmak ihtiyacını duymaktadır. Yatırım mevzuu mal daha ziyade Türkiye'nin ithal ettiği mallara inhisar ettiği takdirde alâkalılar müracaatlarını İthal Malları Fiat Tescil ve Tetkik Dairesine yaprak tam ve ciddi istatistiki rakamlar elde etmektedirler. Teşkilâtın Arşivinde kurulduğu tarihten beri hazırlanmakta olan haftalık, aylık ve yıllık istatistikler bu ihtiyaca cevap vermesi bakımından ayrı bir kıymet taşır. Bahis konusu istatistikler memleketler ve bölgeler itibariyle olduğu kadar, ithalâtın maddeler itibariyle de seyrini gös terecek şekilde hazırlanmaktadır. Her müracaat edenin faydalanabileceği bir me haz olarak tasnif edilmiş bir şekilde muhafaza edilmektedir.

Daire en büyük hizmetlerinden birini de devamlı tescil ve tetkik ettiği ithal malları fiatlarını Türkiye İktisat Gazetesinde her hafta ilân etmekle yapmaktadır. Bu arada, ithal mallarının fiatlarını tetkik ve tesbit etmek maksadıyla dünyanın dört bir tarafından toplanan fiatlardan ihracatçılarımızın da istifade ettirilmesi düşünülmüştür. Niha yet bu düşünceyi kuvveden fiile çıkaran Daire; 1961 senesinden itibaren Türkiye'nin ihraç ettiği başlıca mallara ait fiatları da Dünya piyasa fiatlarıyla mukayeseli bir şekilde hazırladığı listelerle, hafta sonları itibariyle, Türkiye İktisat Gazetesinde neşrederek ihracatçılarımızı aydınlatmaktadır.

Yukarıda sırasıyla ifa ettiği aslı ve tali hizmetlerine kısaca temas edilen bu teşkilât Türk Ekonomisine dış ticaret sahasında olduğu kadar diğer sahalarda da faydalı hizmetlerde bulunmaktadır.

Türkiye Turizm ve Yatırım Sahaları

Doğan ERMAN

Çağımızda altın devrini yaşamakta olan Avrupa turizmi, İspanya ve Yunanistandan sonra Türkiye sınırını da zorlamaya başlamış bulunmaktadır.

İkinci Dünya Savaşını takipeden kalkınma yıllarında Avrupa milletlerinin sosyal bünyesinde meydana gelen büyük değişiklik ve buna bağlı olarak ferd başına düşen millî gelirdeki artış, yirminci yüzyılın başında ferdî karakterini muhafaza etmekte olan Avrupa turizminin çehresini değiştirmiş ve toplu turizm hareketleri birinci plâna geçmiştir. Avrupa Birliğine doğru atılan adımlar, pasaport, vize ve gümrük muamelelerinin asgariye indirilmesi, hayat seviyesindeki devamlı yükseliş, turizm ve seyahat endüstrisinin yaptığı büyük yatırımlar, ve ulaştırma sahasında elde edilen teknik gelişmeler, insan tabiatında bulunan, gezme, görme, öğrenme, tabiat içinde yaşama, spor yapma, dinlenme ve hatta moda uyma gibi arzuların uyanmasına, ve bunun bir sonucu olarak da milletlerarası kütle turizminin başlamasına yol açmıştır.

Yurdumuza gelen turistlere ait istatistikleri incelersek, deniz yoluyla ve önceden düzenlenmiş gezi seferleriyle gelen turistlerin bir hayli kabarık bir yekûn tutmakta olduklarını görürüz. Ancak, bu tarz gezilere iştirak suretiyle gelen turistlerin çeşitli sektörlerle çok az bir para bıraktıkları, ve daha ziyade yurdumuzu dışarıda tanıtmak bakımından direkt bir propaganda vasıtası oldukları aşîkârdır. Muntazaman hat vapur seferleriyle ve trenle gelen turist ise çok az sayıdadır. Yine mevcut istatistiklere göre, başta Amerika olmak üzere uzak mem-

leketlerden gelen ve iş veya turistik gayeyle seyahat eden yabancılar daha çok havayolunu tercih etmektedirler. Bu şekilde yurdumuza gelen kimselerin İstanbul, Ankara, İzmir gibi büyük merkezlerde kaldıkları, ve nadiren iç bölgelere gittikleri müşahede edilmektedir. Son yılların istatistiklerinde görünen bir diğer husus da Avrupadan kara yoluyla yurdumuza gelen turist sayısındaki artıştır. Münferit olarak veya küçük guruplar halinde özel otomobilleriyle seyahat eden bu kimselerin büyük şehirlerde çok az kaldıkları, daha çok tarihî eserlerin ve tabiat güzelliklerinin bulunduğu bölgelere gitmekte oldukları göze çarpmaktadır. Bu şekilde seyahat eden turistler, yurdumuzda kampçılığın öncülüğünü yapmakta ve yeni bir turizm endüstrisinin doğmasına yol açmaktadırlar.

Türkiye, gelip geçmiş çeşitli medeniyetlerin bıraktığı tarihî ve arkeolojik eserler, zengin ve değişik tabii güzellikler, eşine ancak İspanyada rastlanabilen çok elverişli ve mutedil bir iklim gibi yıllardır propagandasını yaptığımız meziyetlere sahiptir.

Fakat, buna karşılık, ulaştırma vasıtalarının ve yol şebekesinin ilkel bir durumda oluşu, Almanya ve İskandinav memleketleri gibi Avrupa turizm hareketinin ağırlık noktasını teşkil eden memleketlere olan coğrafi uzaklığı, standartlara uygun konaklama tesislerinin çok az oluşu, ve nihayet henüz büyük kitlede turizm şuurunun tam olarak teessüs etmemiş olması gibi turistik gelişmemizi geciktiren çok önemli faktörler vardır. Önce bu faktörleri ve çeşitli yollardan gelmekte olan turistler üzerindeki tesir derecelerini inceleyelim.

1. Ulaştırma vasıtaları ve yol durumu:

Memleketimizde mevcut gerek şehir içi ve gerekse şehirler arası ulaştırma vasıtaları, miktar ve vasıfları bakımından henüz yerli halkın ihtiyaçlarına dahi tam olarak cevap verememektedir. Avrupada turizmin gelişmesinde demir ve karayollarının çok müsbet bir rol oynamasına mukabil, bilhassa yerli demiryollarımız için aynı şeyi söylemek mümkün değildir. Karayolu şebekesi ana çizgileri itibariyle elverişli olmakla beraber, inşaat, bakım ve kontrol noksanlıkları sebebiyle henüz standardın çok altındadır. İstanbullu Bulgar ve Yunan hududlarına sağlayan iki ana turistik yolun hâlâ istenilen seviyeye getirilememiş ve tozdan kurtarılamamış olmasını bu duruma bir misâl olarak gösterebiliriz. Şoför ve sürücülerimizin trafik kaidelerini hiçe saymaları, trafik kontrolunun da müessir bir şekilde yapılamaması, yabancı turistler için büyük bir tehlike teşkil etmekte, ve ileride menfi tesirleri görülebilecek bir nitelik taşımaktadır.

Havayolu şebekemiz büyük merkezler arasındaki normal bağlantılar dışında herhangi bir turistik organizasyonu mümkün kılacak evsafa değildir.

Deniz yollarımız ise, kabotaj seferlerinde normal yolcu nakliyatı ve iç turizm ihtiyaçlarına dahi tam olarak cevap veremeyecek bir durumdadır.

2. Coğrafi uzaklık:

Yıllık tatilini en iyi şekilde kullanma yollarını arıyan Avrupalı için memleketler arası mesafe birinci derecede rol oynamaktadır. Yurdumuz, belli başlı merkezlerden kara yoluyla iki-üç günlük bir uzaklıktadır. Uçakla seyahat etmeye imkân bulamayan büyük kitleler ve otomobille dura geze dolaşan turistler haricinde kalan kimseler için bütün cazibesine rağmen Türkiyeye gitmek pek kolay olmamaktadır. Bu güçlüğe, içinden geçilmesi icabeden Demirperde gerisi memleketlerin uyandırdığı psikolojik durum ve transit vize formaliteleri de eklenince, pek çok kimse böyle bir seyahatten vazgeçmek zorunda kalmaktadır.

3. Konaklama tesisleri:

Resmî rakkamlar, yurdumuzda beşbin civarında yatak bulunduğunu göstermektedir. Ancak bu miktarın büyük ekseriyetinin Anadolu içlerine dağılmış, her türlü konfordan uzak otellerin yataklarına ait olduğu düşünülürse, bu husustaki eksikliğimiz derhal anlaşılır. İngilterede otel odası sayısının -yatak değil- yüzonbin olduğunu da bir mukayeseye imkân vermek bakımından burada zikredebiliriz.

4. Turizm şuuru:

Turizm faaliyetlerinde ana unsur insandır. Turizme yeni açılan bir memleket için, yerli halkta turizmin anlaşılması, gelecek yabancı turistlerin memleket ekonomisine ve dolayısıyla kendi yaşama seviyesine hangi yollardan ve ne nisbette etkili olacağını iyice kavramış olması, gerekli hoşgörülük ve misafirperverlik havasının uyanması için elzemdir. Turistin harcadığı her liranın, çoğaltıcı tesir sonunda, yaklaşık olarak 3,5 liralık bir ekonomik faaliyetin doğuracağı milli geliri sağlamakta olduğu, basit bir tarzda ve müşahhas delillerle halka izah edilebilmelidir. Turizm şuurunun uyanması, büyük şehirlerdeki dolandırıcılığa kadar varan fazla kazanç hevesini bir dereceye kadar frenleyebilir.

Yukarıda saydığımız menfi faktörlerin tesirlerini asgariye indirebilmek ve en kısa zamanda en iyi neticeyi almak için Devlet ve Özel Sektörce yapılması icab eden yatırım çeşitlerini, yer ve vasıflarını ikinci yazımızda inceleyeceğiz.

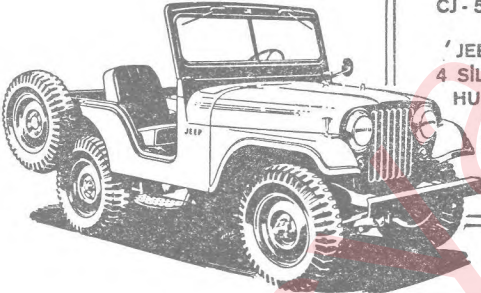
İstanbul Üniversitesi
İktisat Fakültesi
Mezunları Cemiyeti
Lokalinin
Açılışından
İntibalar

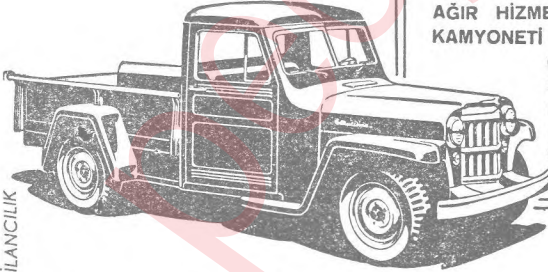
İşiniz ne olursa olsun...

'Jeep'

DAHA SERİ ★ DAHA UCUZ ★ DAHA EMNİYETLİ ★ yapar

CJ - 5 MODEL UNIVERSAL
(TENTELİ)
'JEEP' ARAZI VASITASI
4 SİLİNDİRLİ
HURRICANE MOTORLU
ÇİFT DİFERANSİYELİ

1 ³/₄ TON KAPASİTELİ
AĞIR HİZMET PICK-UP
KAMYONETİ

6 SİLİNDİRLİ
SUPER
HURRICANE
MOTORLU
ÇİFT DİFERANSİYELİ

İLANÇILIK

En iyisi.. Bir JEEP alınız!

Türkiye yegâne satıcısı :

Verdi Ticaret Limited Şti.

Cumhuriyet Cad. Pegasus Evi Harbiye - İstanbul Tel. 48 22 13 Telgr. Verdil

Lokalimizin Açılışı

14 Eylül pazartesi akşamı Yüksekaldırımın Beyoğlu cihetinde 48 Numaralı apartmanın 1 numaralı dairesi şimdiye kadar'ki en kalabalık gününü yaşıyordu.

İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi mezunları cemiyetinin lokali açılıyordu. Saat 17.30 dan itibaren birer birer gelmeye başlayan mezunlar 18 sıralarında lokali tamamen doldurmuştu. Salon, koridor, odalar her yer doluydu. Salonda Ankara Şubesinin gönderdiği çiçekler göze çarpıyordu. Herkes evi kadar rahatlıkta girebileceği bir yere kavuşmanın sevinci içindeydi. Saat 18 de Başkan Oktay Emed söz alarak dedi ki:

Sevgili Arkadaşlarım.

Lokalinize hoş geldiniz kuruluş yılı olan 1943 den beri mezun arkadaşlarımız cemiyetimizin kalkınması için her türlü yardımı yapmışlardır. Nihayet bu damlalar birike birike göl oldu ve bir daire satın alarak lokal açma imkânına kavuşuldu. Yurdumuz İktisaden geri kalmış bir ülkedir, buna rağmen İktisat tahsili yapmış olanlara çalışmak için müsait bir zemin hazırlanmamıştır. Meselâ serbest hesap müteahhishği tasarısı hâlâ tamamlanmamış, hukuk muadeleti ve kaymakamlık hakkı tanınmamıştır.

Üstelik İktisat Fakültesi Mezunları çalışmalarına nasılsa müsaade edilen sahalarda da işe girerken zorluklarla karşılaşmakta sonradan terfi ettirilmemektedir. Bunların yanı sıra hükümetçe iktisaden geri kalmamızın sebepleri aranmaktadır. Kanaatimizce İktisat Fakültesi mezunları çalışma hayatında daha geniş saha tanınması memleketin kalkınmasında önemli bir faktör olacaktır.

Oktay Emed'den sonra Cemiyetin Ankara Şubesinin Başkanı Fahrettin Tunçöz söz alarak veciz bir konuşma yaptı ve İktisat Fakültesi mezunları arasındaki tesianüdün kuvvetlenmesi bakımından lokalin önemini belirtti.

Fahrettin Tunçöz'den sonra misafirler arasında bulunan Hakim Sabri Erdem bir konuşma yaptı. Sabri Erdem bu konuşmasında Hukuk ve İktisat kültürünün cemiyet hayatındaki yerinden ve İktisatçıların memleket kalkınmasındaki önemli yerinden bahsetti.

Toplantı neş'eli bir hava içinde devam etti ve saat 21'den sonra yavaş yavaş dağıldı.

* Mezunlarımızdan Sümerbank İstanbul Şubesi Müdür Muavini Âli Tokmak-
oğlu Sümerbank Bahçekapı Şubesi Müdürlüğüne tayin edilmiştir. Kıymetli mezunumuzun başarılarının devamını dileriz.

Cemiyet Başkanı Oktay Emed açılış konuşmasını yaparken.

Toplantıda bulunan Rezan Özkul, Türkân Emed, Eyüp Karadayı, Ali Tokmakoğlu, Cemal Can konuşmaları izliyorlar.

Toplantıda bulunanlardan bir gurup.

Mezunlarımızdan Ali Dinççağ, Ankara Şubemiz Başkanı Fahrettin Tunçöz, Müslim Çelikan ve arkadaşları.

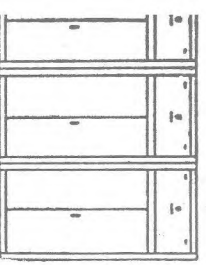
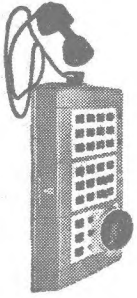

UH tipi yeni PABX, PHILIPS'in telefon sahasındaki en yeni devre olup, modern büro teşhizatına uygun çelik kabineler içersine yerleşti bir randıman numunesidir.

Yeni PABX, verilen fişler ve soketlerle irtibatlandırılmak sureti ile hâve edilerek kolayca tevsi edilebilir. Trafik şartlarına göre; (Azami bine) kapasite:

7 - 25 (35) Harçlı hat, 6 - 24 (36) Bağlama, 50 - 200 (300) Abone.

Sessiz çalışması sayesinde büro dahiline yerleştirilebilir. Son derece operatris cihazı seri ve güvenilirdir bir kullanna temin eder. UH tipi PABX, telefon sahasındaki uzun tecrübe, mükemmel işç manaktı düşüncenin neticesi olarak, ucuz fiatlarla, teksibilite, çabıma, güven ve ekonominin ifadesidir.

PHILIPS

Türk Philips Ticaret A. Ş. Güneşsuyu C. 78 - 80, İstanbul, Tel. 44 74 86

ARSLAN TUĞLA

YAPI TUĞLASI
KİREMİT
ATEŞ TUĞLASI

Fabrika : Eyüp Silâhtar Caddesi No. 148

Telefon : 21 11 32

Mağaza : Galata, Tersane Cad. No. 67

Telefon : 44 30 40

İSTANBUL

ŞAHLAN
STANDART

ÜTÜLERİ
GARANTİLİDİR

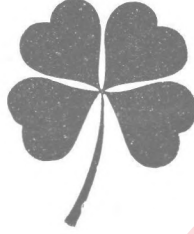
ÜTÜ
İLE BERABER
PARASIZ IZGARA verilir.
ILANCIKLIK

TÜRKİYE GARANTİ BANKASI A.Ş.

Kuruluşu : 1946

Sermayesi : 20.000.000.- Lira

Yurt içinde 60 Şube

Her türlü Banka muamelâtında

Emniyet, Sürat, Kolaylık

Dünyanın her yerinde muhabirleri vardır.

Tasarruf Mevduatında zengin para ikramiyeleri

G A R A N T İ B A N K A S I

D İ R İ K O L L . Ş T İ .

MUSTAFA CÜRE ve AHMET ÖNAL

DAHİLİ TİCARET

**PAMUK, HER NEVİ İPLİK, BEZ
VE MANİFATURA**

TOPTAN ve PERAKENDE

**Çakmakçılar, Tarakçılar Cad. No.
15/1 İSTANBUL**

Telgraf : DİRİCAN

Telefon : Yz. 27 16 66 - 22 56 30

**ŞAHLAN
STANDART**

**ÜTÜLERİ
GARANTİLİDİR**

**ÜTÜ
İLE BERABER**

PARASIZ IZGARA verilir.
ILANCIKLIK

3 parmağa kadar
BORU İMALÂTINA
BAŞLANMIŞTIR

Yıllık imalât kapasitesi 50.000 Ton

1964 İMALÂT PROGRAMI

STANDARD İMALÂT

Siyah, Galvanizli ve bitümlü borular. Din 2240 a göre
 $\frac{3}{8}$, $\frac{1}{2}$, $\frac{3}{4}$, 1, $1\frac{1}{4}$, $1\frac{1}{2}$, 2, $2\frac{1}{2}$, 3"

Sanayi boruları

13×0.9, 16×0.9, 19×0.9, 21×0.9, 25×1, 32×1.20 m/m

SİPARİŞ ÜZERİNE İMALÂT

13, 16, 19, 25, 32, 38, 42, 49, 60, 76, 90 m/m çapında
0,8 ilâ 3 m/m et kalınlığında her çeşit borular:

PROFİL BORULAR

Üçgen, kare, dikdörtgen, heksagonal, oval ve sair
şekillerde borular

Fabrikalar : Pendik Temenye — Florya, Beşyol İstanbul

Büro : Salıpazarı Han Kat 8 Tel : 44 74 27 - 44 74 26 Satış : 44 76 03

Telgraf: BORUSAN, İstanbul

B **S** **BORU SANAYİİ**
ANONİM ŞİRKETİ - İSTANBUL

ÇANAKKALE Seramik Fabrikaları A. Ş.

Türkiyede ilk defa beynelmilel
norm ve evsafa uygun olarak
imâl etmekte olduğu

KAROFAYANS

(BEYAZ VE RENKLİ)

ve

İZALATÖR

(ALÇAK VE YÜKSEK GERİLİM)

*Mamullerini piyasaya
arzetmektedir.*

Müracaat : Galata, Tersane Cad. Kipman Han Kat 5, Tel: 44 76 83
Fabrika : Tel. Çan 29